

AMKEN hallituksen puheenjohtaja Leena Linnainmaan puhe 13.11. OKM:n ammatillisen koulutuksen seminaarissa Lappeenrannassa

Hyvä ammatillisen koulutuksen seminaariväki,

Ammatillinen koulutus on saanut kuluneen vuoden aikana poikkeuksellisen paljon tilaa mediassa. Valitettavasti usein ongelmien kautta.

Olemme saaneet lukea syksyn aikana siitä, miten ystävän poika ei ole oppinut amiksessa juuri mitään. Tai opetuksen vähyyteen pettyneen äidin kertovan, että tämä ei antaisi sähköasentajaksi opiskelevan poikansa asentaa sähköjä kotiinsa. Opettaja on puolestaan kertonut olevansa huolissaan kaupungilla hengaavista nuorista, kun kouluun ei tarvitse tulla joka päivä.

Ongelmia toki on ja niistä ei pidä vaieta. Ongelmien syistä, kuten koko ammatillisesta koulutuksesta, piirtyy kuitenkin kovin yksipuolinen kuva median esiin nostamien tapausten pohjalta.

Halusimme AMKEssa laajentaa horisonttia ja selvittää tilannetta koko ammatillisen koulutuksen kentällä. Toteutimme lokakuussa jäsenkyselyn, jossa kysyimme koulutuksen järjestäjiltä opiskeluviikosta, henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma HOKSin toimeenpanosta sekä henkilöstömäärän kehityksestä.

Kyselyn tulosten mukaan yhteishaun kautta perusopetuksesta tulleella opiskelijalla keskimääräinen opiskeluviikko ammatillisessa oppilaitoksessa on 33 tuntia. Tämä pitää sisällään 27 tuntia lähiopetusta sekä 6 tuntia ohjattua itsenäistä opiskelua viikossa.

Lähiopetusta toteutetaan usein työvaltaisesti, esimerkiksi oppilaitoksen opetusravintolassa, talotyömaalla, työsaleissa tai asiakastöitä tekemällä.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan HOKS, jolloin päivien pituudet voivat vaihdella eri opiskelijoilla. Osa opiskelijoista tarvitsee enemmän ohjausta ja opetusta, osa kykenee ja haluaa opiskella itsenäisemmin. Itsenäinen opiskelu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hänet jätettäisiin yksin.

Koulutuksen järjestäjistä valtaosa on sitä mieltä, että lähiopetusta on sopivasti. Joka viidennen mielestä sitä on liian vähän. Lähiopetuksen määrä on sopeutettu olemassa oleviin resursseihin. Erästä vastaajaa siteeraten: ”tällä rahalla ei enempää saa”.

Yli puolet koulutuksen järjestäjistä piti itsenäisen ohjatun opiskelun määrää sopivana. Sen katsottiin tukevan hyvin muita koulutuksen toteuttamistapoja.

Vajaa puolet oli sitä mieltä, että itsenäistä ohjattua opiskelua on liian vähän. Heidän mukaansa opiskelijan oppimisen ja ohjauksen tukena ei osata vielä hyödyntää riittävästi digitaalisia mahdollisuuksia.

Kaikkien koulutuksen järjestäjien mielestä työelämässä oppimista on sopivasti tai jopa liian vähän. Kenenkään mielestä työelämässä oppimista ei ole liikaa. Koulutussopimuksen ja oppisopimuksen katsottiin mahdollistavan oppimisen hyvin, kun ohjaus on ammattitaitoista ja tavoitteiden mukaista.

Kyselyn perusteella ammatillisesta koulutuksen tilanteesta piirtyy erilainen kuva kuin meneillään olevasta julkisesta keskustelusta. Koulutuksen järjestäjät ymmärtävät hyvin, että nuorten asiakkuuteen liittyy kasvatus ja siihen kuuluva itseohjautuvuuden tukeminen. Yhteisöllisyyden rakentaminen vaatii läsnäoloa ja ryhmäytymistä - se ei ole ristiriidassa yksilöllisen opintopolun kanssa.

Vasta 10 kuukautta voimassa ollutta reformia on ehditty syyttää monesta. Lainsäädännössä on joitakin epäkohtia, jotka tarvitsevat varmasti vielä korjausta. Moni asia on kesken, osa vielä pitkään.

Uusi rahoitusjärjestelmä on täysimääräisesti voimassa vasta vuonna 2022. Koulutuksen nykyisten ongelmien lähteeksi uudistusta ei voi julistaa. Päinvastoin, laki on koko koulutusjärjestelmän edistyksellisin.

Väestön vanhenemiseen ja muihin Pohjoismaihin verrattuna alhaiseen työllisyysasteeseen pohjautuva julkisen talouden kestävyysvaje on pakottanut julkisen talouden ryhtymään sopeuttamistoimiin. Myös ammatillinen koulutus on maksanut tätä laskua. Vuodesta 2013 lähtien ammatillisen koulutuksen rahoitusta on leikattu useilla sadoilla miljoonilla euroilla.

AMKEN jäsenkyselyn mukaan leikkaukset ovat johtaneet viiden vuoden aikana lähes viidennesen henkilöstövähennyksiin oppilaitoksissa. Joka seitsemäs opettaja on menettänyt työnsä, mikä tarkoittaa kaikkiaan noin 1 600 opettajaa.

Samalla kun rahoitusta on leikattu ja opetushenkilöstön määrää vähennetty, ovat opiskelijoiden ja tutkintojen määrät kasvaneet voimakkaasti. Uusien opiskelijoiden määrä on kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana noin 50 000 opiskelijalla ja tutkinnon suorittaneiden määrä noin 9 000 opiskelijalla.

Tämä yhtälö ei enää toimi. Tulevalla hallituskaudella tarvitaan pysyvä korotus perusrahoitukseen.

Hyvät kuulijat,

Lukio ja ammatillinen koulutus vastaavat koko ikäluokan koulutuksesta. Lähes puolet ikäluokasta hakeutuu peruskoulun jälkeen ammatilliseen koulutukseen. Koulutustakuun myötä kaikille nuorille pyritään löytämään opiskelupaikka riippumatta osaamisen tasosta tai muusta kyvystä selviytyä opinnoista.

Tuoreimpien PISA-tulosten mukaan 15-vuotiaista 11 % ei osaa kunnolla lukea. Tämä merkitsee sitä, että peruskoulusta valmistuu vuosittain tuhansia nuoria, joilla ei ole riittäviä valmiuksia selviytäkseen jatko-opinnoista.

Kansallinen koulutuksen arviointineuvosto Karvi julkaisi vuonna 2016 perusasteen loppuvaiheen matematiikan osaamisen arvioinnin tulokset. Sen mukaan osaamisen taso ei suurella osalla oppilaista yllä arkielämän tarpeisiin.

Jos halutaan saada kaikille nuorille vähintään toisen asteen tutkinto, on katse koulutuksen kehittämisessä ja oppivelvollisuuskeskustelussa kohdistettava peruskouluun. Myös varhaiskasvatukseen on panostettava.

Tilanne on nyt kohtuuton, paitsi perustaitoja vaille jääneiden nuorten itsensä kannalta, myös koulutuksen järjestäjille. Rahoitustamme on leikattu runsaasti samaan aikaan, kun opiskelijoiden määrä on nuorisotakuun myötä kasvanut roimasti ja nuorista opiskelijoista jo joka viides on erityisopiskelija.

Tarvitaan selkeästi enemmän opiskelijahuollon ja oppimisen tuen resursseja. Nykytilanteessa tuntuu siltä, että syrjäytymisen torjunta on jätetty ammatillisille oppilaitoksille.

Toisaalta on tärkeää muistaa sanoa ääneen myös se, että meillä on ammatillisessa koulutuksessa upeita, motivoituneita, osaavia opiskelijoita. Myös muut vaihtoehdot olisivat voineet olleet mahdollisia koulumenestyksen puolesta, mutta ammattiopisto on ollut selkeä ykkösvaihtoehto peruskoulun jälkeen.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry

Oppivelvollisuuden nostaminen on mekaaninen keino, joka ei auta jo varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa ilmenneisiin oppimis- ja muihin vaikeuksiin. Toimet ovat suunnattava niin, että oppimisvaikeudet havaitaan varhain ja jokainen saa tarvitsemansa tuen perustaitojen saavuttamiseksi.

Joustavien opintojen - joustava perusopetus, VALMA, TELMA ja nuorten työpajat - hyödyntäminen on tärkeää nuoren perustaitojen varmistamisessa ja vahvistamisessa sekä oman kiinnostuksen löytämisessä. Tarvitaan ajattelutapojen ravistelua, sillä nyt näihin palvelumuotoihin liittyy tarpeettomasti ”epäonnistujan leimaa”.

Ammatillisen koulutuksen kohderyhmä on koko työikäinen väestö. Vuonna 2017 opiskelijoita oli 327 000, joista ammatillisessa peruskoulutuksessa oli 156 400 opiskelijaa. Todettakoon, että vuonna 2018 suoraan peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen siirtyi noin 24 000 nuorta. Peruskoulusta tulleiden nuorten lisäksi ammatillisessa koulutuksessa opiskelee niin erikoisammattitutkintoa suorittavia korkeakoulutettuja ihmisiä, kuin pitkäaikaistyöttömiä tai vailla mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevia opiskelijoita.

Olemme nyt eläneet yli kaksi vuotta talouden noususuhdannetta. Elinkeinoelämä pitää yhä useammalle alalle laajenevaa pulaa ammattiosaajista keskeisenä kasvun esteenä. Nopea työn muutos haastaa kaikkia työpaikkoja jatkuvaan osaamisen uudistamiseen. Ensi vuodelle valtion talousarvioesityksessä varattu 16M€ lisärahoitus osaamisen pilotteja varten on tervetullut apu, mutta ei luo kestäväää pohjaa työelämänkumppanuuksien rakentamiselle.

Tulee meille maakuntauudistusta tai ei, kasvupalvelukoulutuksen tyyppinen osaamispalveluiden hankinta- ja toteuttamismalli näyttää toteutuvan joka tapauksessa. Perinteinen työvoimakoulutus alistetaan

laajemmalle kilpailutukselle, jossa on myös yhä enemmän toimijoita. Tämä haastaa koulutuksen järjestäjät näkemään osaamispalvelut laajoina kokonaisuuksina, jossa kyetään toteuttamaan niitäkin prosesseja, joiden on perinteisesti ajateltu kuuluvan esimerkiksi työvoimahallinnon tehtäviin. Toiminnalta vaaditaan dynaamisuutta ja palvelumuotoilua. Sen tulee kestää myös kilpailullinen läpivalaisu.

Hyvät kuulijat,

Ensi vuoden eduskuntavaalit ovat koulutusvaalit. On ymmärretty, että osaaminen on yhä merkittävämpi hyvinvoinnin ja talouskasvun uusiutuva polttoaine.

Seuraavalla hallituksella ja hallitusohjelmalla on vastuullinen rooli siinä, mihin suuntaan koulutusta viedään seuraavina vuosina.

AMKEN keskeisenä tavoitteena on kansallisen osaamisstrategian laatiminen. Mitkään rahat ja resurssit eivät riitä, jos meiltä puuttuu yhteinen näkemys siitä, miten turvaamme jatkuvan oppimisen mahdollisuuden koko aikuisväestölle. On luotava pelisäännöt, jossa esimerkiksi määritellään yksilön, työnantajan ja yhteiskunnan vastuut osaamisen ajantasaisuudesta.

Elinikäisen oppimisen mahdollistavaa osaamisstrategiatyötä tehdään Sitran johtamassa koordinaatioryhmässä, jossa on edustettuna monipuolisesti 30 valtionhallinnon, työelämän ja koulutuksen edustajaa. AMKE on vahvasti mukana edustamassa ammatillista koulutusta.

Ammatillinen koulutus on elänyt aina yhteiskunnan ja työelämän muutoksessa. Se on uskaltanut uudistua ja uudistaa. Nyt tulisikin nähdä uudelleen ammatillisen koulutuksen monet tehtävät. Näiden tehtävien toteuttamiseen tarvitaan toimintaedellytyksiä ja uskoa osaamiseen.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry